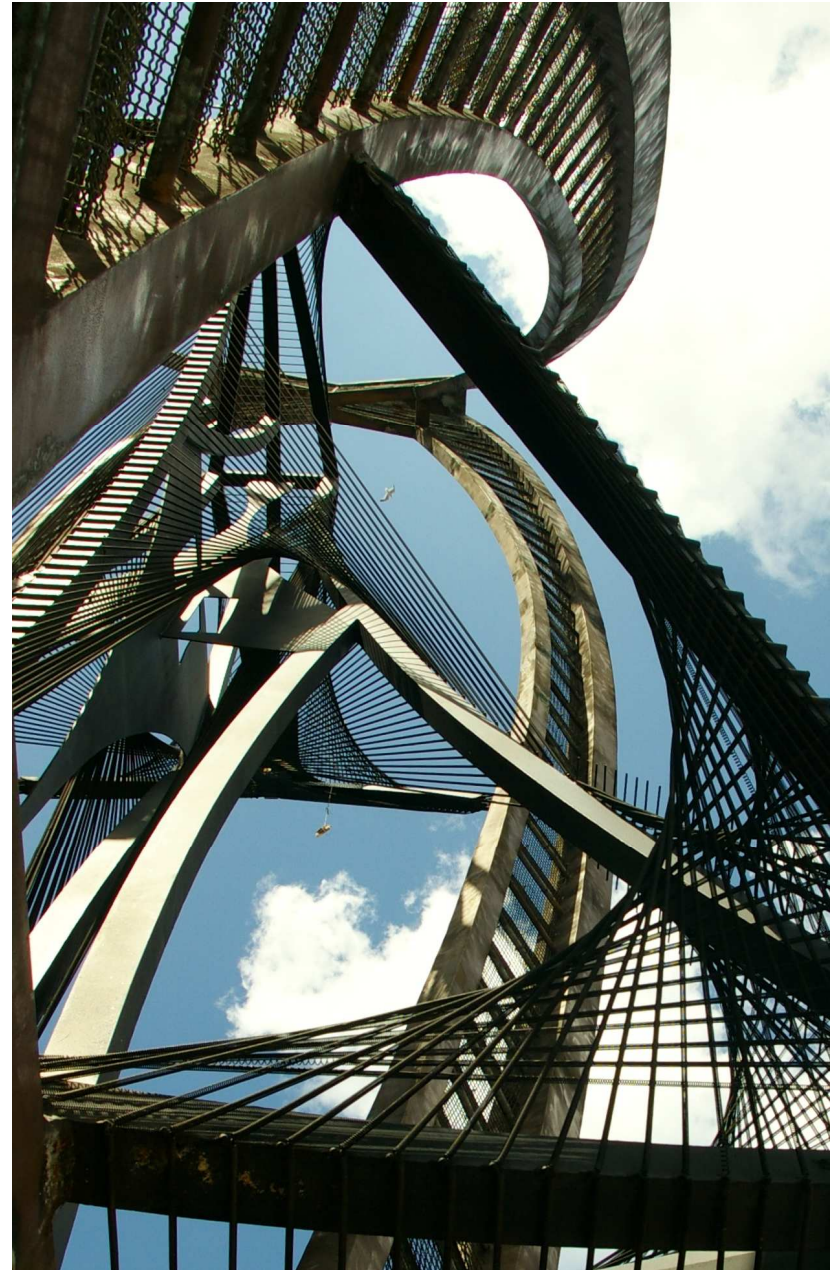

Roots in Rotterdam

Katja van Vliet

Leiden, april 2013

Roots in Rotterdam

Ik ben geboren en opgegroeid in Rotterdam. Een wereldstad met een verwoest hart dat toen al grotendeels herbouwd was. Mijn overgrootmoeder Dora heeft haar hele lange leven – ze is 90 jaar geworden - in Rotterdam gewoond in de periode van de expansie van Rotterdam tot wereldstad. Zij heeft ook het bombardement op Rotterdam meegemaakt. Zij is geboren in 1869 en overleed in 1959, een jaar na mijn geboorte. Mijn Rotterdamse roots voeren terug tot mijn voorvader Hendrick Thompson. Hij voer als opperchirurgijn van de VOC naar Japan, waar hij op het eiland Deshima woonde en twee keer het Japanse hof heeft bezocht waar hij in contact kwam met Japanse geleerden.

Ik ben, met tussenpozen, nu zo'n zes jaar bezig met mijn project *Roots in Rotterdam*. Een paar jaar voor zijn overlijden in 2008 heb ik mijn vader geïnterviewd over onze familiegeschiedenis. Zijn verhalen, vooral over zijn grootmoeder en mijn overgrootmoeder Dora, en de stamboom van de familie die hij heeft uitgezocht vormden de basis. Mijn tante Mia heeft in een brief de verhalen van mijn vader over Dora aangevuld. Toen ik eind vorig jaar bij haar op bezoek was, kreeg ik een kleedje van frivolité dat Dora heeft gemaakt. Ooit had ik het plan een historische roman te schrijven over Dora, maar dat bleek toen te ambitieus. Wat ik tot nu toe heb uitgezocht en beschreven, heb ik een plek gegeven op de website *Roots in Rotterdam* (www.rootsinrotterdam.nl).

Over mijn werk

Ik heb *Roots in Rotterdam* gekozen als eindexamenproject voor de Kunstacademie Leiden en Haarlem, omdat ik wilde verbeelden wat ik tot nu toe vooral in tekst heb beschreven. In *Roots in Rotterdam* wil ik de verbinding leggen tussen heden en verleden, taal en beeld, het verhaal van de grote stad en van het dagelijks leven. Ik maak constructies en reconstructies van beelden van de stad en fragmenten van levens. In dit project verbind ik de twee kanten van mijzelf.

Woorden	Beelden
structuur	chaos
rationeel	intuïtief
logisch	associatief
consistent	tegenstrijdig
constructie	deconstructie

De vorm, het materiaal en het kleurgebruik zijn geïnspireerd door Rotterdam en Japan. De heldere vormen en structuren, het strakke lijnenspel, de herhaling, het ritme, het contrast, de weerspiegeling en de transparantie. Enerzijds de stoerheid, robuustheid en weerbarstigheid van de grote stad en anderzijds de grilligheid en de kwetsbaarheid van het dagelijks leven.

<u>Katja van Vliet (1958 Rotterdam)</u>	x Gert-Jan Cornel (1959)
Ad van Vliet (1926 Velsen - 2008 Leiden)	x Kitty Teuben (1926-2003)
Mies Bakkers (1897 Rotterdam - 1957 Waalwijk)	x Piet van Vliet (1896-1982)
<u>Dora van Spanje (1869 - 1959 Rotterdam)</u>	x Jos Bakkers (1860-1931)
<u>Jacobus van Spanje (1827 - 1875 Rotterdam)</u>	x Willemmina van der Veer (1836-1927)
Dory Thompson (1799 - 1844 Rotterdam)	x <u>Jacobus van Spanje (1800-1863)</u>
Jacobus Thompson (1761 - 1844 Rotterdam)	x Sophia Maertens (1759-1839)
Willem Thompson (1726 - 1800 Rotterdam)	x Helena van Eck (1729 -)
<u>Hendrick Thompson (1691 Brussel - 1764 Rotterdam)</u>	x Anna van Swamen (1700-1755)

Mijn Rotterdamse roots

Rotterdam
stad zonder hart, weerbarstige stad
stad van mijn jeugd, wereldstad

gespleten stad, havenstad
de eindeloze rivier, havens, silo's, containers
kranen, tankers, cruiseschepen,
grote kale vlaktes en bouwterreinen
waar we vroeger dwaalden en
schuilden in betonnen buizen

stad van doe-maar-gewoon en
handen-uit-de-mouwen
nuchterheid in de complexiteit

megalomane stad van
groot, groter, grootst
en hoog, hoger, hoogst
Euromast Erasmus MC De Rotterdam
Wolkenkrabbers voor een echte skyline

stad met multi-problemen
De Keileweg, perron nul, de kerk van Dominee Visser
bestaan niet meer, maar de problemen des te meer
stad van verlokking en verslaving
die mijn broer niet kon weerstaan

stad al eeuwenlang van immigranten
stad van mijn Rotterdamse overgrootmoeder Dora
en mijn eerste Rotterdamse voorvader Hendrick
De geschiedenis van de grote stad verweven met het dagelijks leven

De eeuw van Dora

Mijn overgrootmoeder Dora (Dorothea Maria) van Spanje, de oma van mijn vader Ad van Vliet, is geboren op 15 juli 1869 in Rotterdam. Ze overleed op 90-jarige leeftijd op 26 juli 1959 in Huize S. Antonius in Rotterdam. Ze was getrouwd met Jos (Josephus Johannes) Bakkers, geboren op 4 december 1860 in Delfshaven en overleden op 11 april 1931 in Rotterdam. Ze kregen tien kinderen onder wie Mien (Mies) Bakkers, de moeder van mijn vader. Drie kinderen (het tweede, vijfde en zesde kind), zijn respectievelijk na ruim 6 maanden, na ruim drie weken en na ruim 1 jaar na de geboorte overleden. Haar man overleed in 1931 op 71-jarige leeftijd. Ze was 9 jaar jonger dan haar man en is 90 jaar geworden. Ze was dus 28 jaar lang weduwe. Uit de verhalen van mijn vader blijkt dat ze tot op het eind van haar leven actief en bij de tijd was.

Mijn vader Ad typeert haar als een actieve, intelligente en moderne vrouw: 'een vrouw die het nieuwe waardeert en die haar tijd verstaat. Ze had een enorme belangstelling voor alles, wist veel en vertelde veel.' Ad heeft verschillende keren bij haar gelogeed. Toen hij als tienjarige in 1936 bij haar logeerde, nam ze hem en zijn broer Jos elke dag mee uit: naar vliegveld Waalhaven, de Diergaarde, het museum voor Volkenkunde, het Maritiem museum. Daarnaast had ze 'gouden handen'. Ad en zijn zus Mia roemen haar naaikunst. Dora en haar dochter Cor stonden regelmatig voor de etalage van chique modezaken om een jurk na te tekenen die dan thuis werd nagemaakt en geborduurd. Toen na de tweede wereldoorlog de *new look* in de mode kwam, kocht Dora een lap stof en maakte ze zelf een rok, 'want voor haar leeftijd waren die niet te krijgen'. Dora heeft op negen verschillende plekken in Rotterdam gewoond, vooral in het oude noorden en het oude westen. Voor de verjaardag van haar schoonzoon Piet (mijn grootvader) op 8 mei 1945, maakte zij een borduurwerkje met de Nederlandse Leeuw dat zij via het Rode Kruis liet bezorgen.

Dora is op 10 januari 1894 getrouwd met Jos Bakkers. Hij was broodbakker van beroep. Hij had een bakkerij in de Voorstraat 5 in Delfshaven. Volgens mijn vader had hij graag onderwijzer willen worden, maar moest hij in de bakkerij van zijn vader komen en de zaak overnemen toen zijn vader in 1881 op 53-jarige leeftijd overleed. De bakkerij ging failliet, omdat hij de armoede niet kon aanzien en het brood uitdeelde aan de armen in Delfshaven. Daarna werkte hij bij v/d Meer & Schoep, een groot bakkerijbedrijf in Rotterdam. Omdat het werk daar vooral 's nachts plaatsvond, sliep hij overdag en dat vond Dora maar niets. Ze was liever met een kunstenaar getrouwd geweest. Dora had een prachtig Delfts blauw theeservies, want haar zoon Adam was kunstschilder en werkte bij een aardewerkfabriek in Delft. Haar zoons Jo en Koos waren fotograaf bij de Holland Amerika Lijn en hadden daarna beiden een fotowinkel in Rotterdam.

Rotterdam 15 Mei 1945

Beste Mies en Piet.

Hoe gaat het bij jullie alle twee?
? nog in goede conditie, ik ben het
ort gekomen, door Dries en Dora, en
elfde. in Leiden is Wim en de m
getrokken en hebben gestadig geb
ve de laatste keer. de Duitsers heb
van hem afgenomen. Addi is b
bij mij geweest hij ging naar Vla
g of zij in Blijwijk voor mij
en rien, maar ik heb niet mee
ed, hoe gaat het met Jos heb
rog voor gehad. Adam is ook een
+ ... lief, hij had wel

Rotterdam in de eeuw van Dora

1866-1873: De Nieuwe Waterweg en de HAL Holland-Amerika Lijn

Halverwege de 19 eeuw worden in Rotterdam Spoorwegen aangelegd en havens gegraven. Er komt een brug over de Maas. Tussen 1866 en 1872 wordt de Nieuwe Waterweg gegraven, een directe scheepvaartverbinding met de Noordzee tussen Rotterdam en de Hoek van Holland. Een jaar na de voltooiing van de Nieuwe Waterweg vestigt de HAL Holland-Amerika Lijn zich in Rotterdam. De onderneming betreft in 1901 een hoofdkantoor aan de Wilhelminakade (nu restaurant-hotel New York).

1874: Riolering en waterleidingen

De steeds terugkerende cholera is de aanleiding tot het bouwen van het ziekenhuis aan de Coolsingel en tot de aanleg van de krans van singels rond de stad. Deze singels vormen een onderdeel van het waterproject van stadsarchitect Rose om de hygiënische toestand van de stad te verbeteren. Vanaf 1874 is er geen cholera meer voorgekomen in Rotterdam.

1890: 200.000 inwoners

Rotterdam had in 1874 al meer dan 100.000 inwoners. Omdat de industrie bleef groeien en de havens steeds meer uitbreidden, waren er nog meer mensen nodig. Veel van die mensen kwamen van het platteland. In 1890 zijn er al 200.000 inwoners in Rotterdam. Er worden nieuwe wijken gebouwd buiten het grondgebied van Rotterdam. Ook Delfshaven, Kralingen en Charlois worden bij Rotterdam getrokken en volgebouwd.

1913-1922: Demping van de Coolvest

Na het dempen van de Coolvest ontstaat op de Coolsingel een ruime boulevard met een nieuw stadhuis, een postkantoor en de Beurs. De opening van warenhuis de Bijenkorf in 1930 (Dudok) trekt 70.000 mensen naar de Coolsingel. Het bruisende uitgaansleven rond de Schiedamsedijk is breed en zijd bekend. De grote revues gaan in Rotterdam in première. De bioscopen zitten vol. Jazz is zeer populair.

1927: De Hef

De koningshavenbrug, beter bekend als De Hef, is één van de 10 belangrijkste monumenten van Rotterdam. Met de ingebruikname van de spoortunnel in 1994 heeft De Hef haar functie verloren. Een lange discussie over behoud of sloop leidde tot een fel protest van de Rotterdammers: de Hef moest blijven. Op 3 april 2000 is de Hef als rijksmonument aangewezen.

14 mei 1940: bombardement op Rotterdam

Meer dan 24.000 woningen worden in de as gelegd. Ongeveer 800 mensen vinden de dood en 80.000 Rotterdammers zijn dakloos geworden. In Rotterdam is vrijwel het gehele centrum, het hart van de stad, veranderd in een smeulende puinhoop. Op 31 maart 1943 bombarderen de geallieerden bij vergissing een deel van Delfshaven, waarbij nog eens 326 mensen sterven. Ook de hongerwinter (1944-1945) kost in Rotterdam vele levens.

1942: De Maastunnel

Op 14 februari 1942 wordt de Maastunnel geopend. De bouw was begonnen in 1937. Het is de eerste autotunnel van Nederland.

Vanaf 1945: de wederopbouw

Na de oorlog begint de wederopbouw langs de lijnen van het Basisplan voor de Wederopbouw van Rotterdam. In een drang naar vernieuwing en modernisering worden veel beschadigde gebouwen niet hersteld, maar gesloopt, zoals het gebouw van de Bijenkorf van Dudok.

1953: De Lijnbaan

In 1953 vindt de opening van de Lijnbaan plaats, de eerste autovrije winkelstraat in Europa. Het vooruitstrevende ontwerp (Van den Broek en Bakema) trok internationaal veel aandacht. Het nieuwe Centraal Station (Sybold van Ravesteyn) komt in 1957 gereed, met ernaast het Groothandelsgebouw uit 1953. Ter gelegenheid van de Floriade richt men in 1960 de Euromast op dat samen met het beeld 'de verwoeste stad' van Ossip Zadkine het symbool wordt van het naoorlogse Rotterdam.

Hendrick en Japan

Mijn voorvader Hendrick Thompson (Brussel 1691 – Rotterdam 1764) was (opper)chirurgijn voor de kamer Rotterdam en de kamer van Delft van de VOC. Het is aannemelijk dat hij een ‘vrij cruciale’ rol heeft gespeeld in de verspreiding van de Westerse Geneeskunde in Japan (Beukers, 2000).¹ In die tijd waren de handelsrelaties van Japan beperkt tot China, Korea en Nederland. De Nederlandse handelspost was vanaf 1641 tot en met 1859 gevestigd op het eilandje Deshima. Deshima (Japans: 出島, Tsukishima, ‘Eiland dat uitsteekt’) was een klein kunstmatig, waaivormig eilandje in de haven van Nagasaki in Japan. Dit eilandje was het enige contact tussen de westerse wereld en het afgesloten Japan.² De contacten tussen de Nederlanders en de Japanners waren zeer beperkt. Alleen de tolken hadden toegang tot het eilandje en jaarlijks was er de zogenaamde hofreis: het bezoek van het 'opperhoofd' (de hoge functionaris) van Deshima aan het hof van de shogun in Edo (nu Tokyo). De chirurgijn en de secretaris vergezelden het opperhoofd op deze jaarlijkse hofreis. Tijdens hun verblijf in Edo bezochten Japanse geleerden de Nederlanders en ondervroegen dan de chirurgijn over westerse geneeskunde.

Op zijn vijfde en langste reis naar Azië verbleef Hendrick Thompson van oktober 1730 tot september 1733 in Japan als opperchirurgijn voor de kamer Delft van de VOC. Dit verblijf vond plaats tijdens de regering van de achtste shogun Tokugawa Yoshimune (1716-1745). Deze shogun moedigde de bestudering van westerse wetenschappen aan, in het bijzonder van de astronomie, geneeskunde en botanie. Thompson maakte de jaarlijkse hofreis drie keer en maakte kennis met de hofartsen Kurisaki Dou III en Katsuragawa Hochiku, de botanicus Niwas Seikahu en de bibliothecaris Fukarni. Deze contacten resulteerden uiteindelijk in de vertaling van Rembert Dodoens’ Crujdeboek onder de titel *Oranda honzo wage* (‘Verklaring van de Hollandse Botanie in het Japans’). Dergelijke contacten en activiteiten lagen aan de basis van een nieuw wetenschapsterrein dat in de tweede helft van de achttiende eeuw in Japan ontstond: Rangaku of ‘Hollandkunde’.

¹ Beukers H (2000) Thompson: een Rotterdamse chirurgijn in Decima. Lezing tijdens de Gewone Vergadering der Leden van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam op 4-12-2000.

² In de loop der eeuwen werd de naam geschreven als 't eylant Schisma, Decima, Deshima of Desjima. Dejima is de modern-Japanse schrijfwijze (Wikipedia).

De reizen van Hendrick Thompson als chirurgijn

08-01-1724	Voor de kamer van Rotterdam van de VOC met de 'Blijdorp' uitgezeild
07-08-1724	Aankomst in Batavia
16-08-1725	Thuisgevaaren
21-04-1726	Voor de Kamer van Rotterdam met de 'Noordwaddinxveen' uit Goeree vertrokken
18-09-1726	In Batavia aangekomen
18-09-1727	Met 'Het Wapen van Hoorn' thuisgevaaren in Amsterdam
26-04-1729	Voor de Kamer van Delft met de 'Goudriaen' uitgezeild
25-11-1729	In Batavia aangekomen
	Achtereenvolgens op de 'Heesburg', 'Patmos', 'Japan', 'Marquette' en 'De Buys'
20-08-1735	Met 'De Buys' thuisgevaaren in Enkhuizen

Von Siebold

Het ligt voor de hand dat Hendrick Thompson een wegbereider is geweest voor Philipp Von Siebold (1796-1866), die ook op Deshima verbleef. Zijn verzameling is te bezichtigen in het Sieboldhuis in Leiden. Er zijn ook tijdelijke tentoonstellingen zoals die van modeontwerper Q Hisashi Shibata die in 2001 naar Nederland kwam. De modecollectie waarmee hij in 2005 afstudeerde aan de Rietveldacademie, noemde hij 'I Am Deshima' als symbool voor de ontmoeting van twee culturen op één geïsoleerde plek.

*Q Hisashi Shibata: I am Deshima*³

³ <http://www.qhisashishibata.com/indexhibit/index.php?/2005/deshima/>